

طبقه‌بندی سبکی خانه-مغازه‌ها، در محله‌های چینی تبار مالزی

مطالعه موردی: جورج تاون و پنانگ

احمد سنوسی حسن*

دانشکده مسکن ساختمان و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ساینس مالزی، پنانگ.

آصف علی

پژوهشگر دکتری، دانشکده مسکن ساختمان و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ساینس مالزی، پنانگ.

فاطمه خزاعی

استادیار گروه معماری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

تاریخ قرارگیری روی سایت: ۹۸/۰۶/۳۱

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۱۲

چکیده | خانه-مغازه یکی از انواع معروف سازه‌های ساختمانی در شهرهای مالزی است که در آن به‌صورت هم‌زمان از طبقه همکف استفاده تجاری و از طبقه بالای آن استفاده مسکونی می‌شود. نخستین خانه-مغازه‌ها تحت تأثیر سبک خانه‌های بومی مالایی قرار گرفتند. بعد از آن، سبک‌هایی که به تأثیر از غرب از آجر، گچ و تکنیک‌ها و قواعد ساخت‌وساز استفاده می‌کردند، بسیار محبوب شدند. ماهیت تلفیقی این سبک باعث شده که محققان مخالف طبقه‌بندی دقیق و منفرد آن باشند. با این حال، بعضی از سبک‌ها مانند اتپ (سبک بومی مالایی Attap) و آرت دکو (Art Deco) به دلیل ویژگی‌های متمایزشان، به آسانی قابل تشخیص هستند. چندین محقق این سبک از خانه-مغازه‌ها در مالزی را به شیوه‌های مختلف، طبقه‌بندی کرده‌اند. این مقاله، شش طبقه‌بندی براساس سبک نمای خانه-مغازه‌ها در مالزی را بررسی می‌کند و سپس با تمرکز بر انواع آن در مناطق کوچکی مثل جرج تاون و پنانگ سعی در تکمیل انواع آن دارد. در این مطالعه، ۴۰۳ خانه-مغازه ساخته‌شده در دوره‌های مختلف در امتداد هفت خیابان موازی در منطقه جورج تاون بررسی شده است. این مجموعه براساس ۲۸ اصل بصری در ۵ دسته‌بندی معماری از نمای خانه-مغازه‌ها آغاز شده است. این بررسی تمامی مستندات، مشاهدات و ابزار بصری برای مطالعه اصول نمای بیرونی خانه-مغازه‌ها را مورد استفاده قرار داده است. یافته‌های این پژوهش یک طبقه‌بندی خوب و منظم براساس سبک خانه-مغازه‌ها که طبق مطالعات قبلی (Hassan & Yahya 2012) انجام شده است معرفی می‌کند، سبکی که با محیط و موقعیت مالزی متناسب است.

واژگان کلیدی | خانه-مغازه، معماری استعماری، مطالعات براساس سبک، تحلیل نمای ساختمان، جرج تاون.

بالا و فضای تجاری در طبقه همکف همراه با طاق‌هایی به سمت خیابان است. طبقه همکف ممکن است کارکردهای مختلفی مانند مغازه، انبار، محل سکونت خدمتکاران یا دفتر اداری داشته باشد. به عبارت دیگر خانه-مغازه یک ساختمان چندمنظوره با فضایی برجسته برای کسب و کار در طبقه همکف و یک محل سکونت در طبقه بالا است.

مقدمه | خانه-مغازه یک ساختمان دو یا سه طبقه است که بر روی یک نوار باریک از یک قطعه زمین ساخته شده است. این ساختمان شامل فضای مسکونی در طبقه

* نویسنده مسئول : sanusi.usm@gmail.com

شماره تماس : +۶۰۴۶۵۳۲۸۴۴

است. به دلیل وجود ساختمان‌های متنوع از دوره استعماری، این شهر به‌عنوان میراث جهانی یونسکو نیز شناخته شده است (Ismail & Mohd- Ali, 2011). شهر جرج تاون به علت قدمت و آغاز تحول آن از قرن نوزدهم، توانسته طیف وسیعی از خانه-مغازه‌ها را برای مطالعه موردی در خود جای دهد. در تحقیق پیش رو، ضمن بررسی انواع ادبیات موجود در خصوص این موضوع، شش مورد آن نیز به تفصیل بررسی شده است. خانه-مغازه‌های مورد مطالعه که در امتداد هفت خیابان موازی واقع شده‌اند، همگی براساس اصول نمای بیرونی ساختمان مورد بررسی شده‌اند. بررسی بصری این منطقه در جورج تاون نشان می‌دهد که چگونه نمای ساختمان و اصول آن با گذشت زمان تغییر کرده است. حسن و یحیی توضیح می‌دهند که نمای بیرونی ساختمان‌ها و اصول آن با زمانی که در آن ساخته شده‌اند، ارتباط داشتند (Hassn & Yahyah, 2012). این تحقیق با تشخیص طبقه‌بندی‌های فرعی، تحقیق پیشین از حسن و یحیی را تأیید می‌کند.

پیشینه تاریخی

در گذشته، بیشتر پاسخ‌های ابتدایی به ساخت‌وساز و سبک ساختمان‌ها در هر منطقه بومی بوده است و به‌طور عمده به‌وسیله شرایط اقلیمی و مواد موجود برای ساخت‌وساز کنترل می‌شد. به این ترتیب شخصیت بومی ساختمان‌ها دست‌نخورده باقی می‌ماند، مگر اینکه مهاجرت یا حمله‌ای از بیرون صورت می‌گرفت. بعدها با نفوذ و تأثیر چند سبک خارجی، معماری تلفیقی به‌وجود آمد. این امر بسیار شبیه به فرهنگ درهم‌آمیخته آنهاست که حاصل زمانی است که مردم از تمدن‌های مختلف در یک جامعه با هم ادغام می‌شدند (Ali, 2013). این فرایند به تغییر جوامع و معماری آنها نیز کمک کرد و حتی گاهی اوقات باعث ایجاد یک سبک ساختمانی جدید نیز شده است. در فرایند تکامل خانه-مغازه‌ها در جنوب شرق آسیا، اولین نمونه از این ساختمان‌ها شبیه به سبک معماری بومی با سبک اتپ بود که در آن منطقه رایج و غالب به‌شمار می‌آمد. سبک اتپ از اولین نمونه‌های خانه-مغازه است که توسط مهاجران چینی در قرن هجدهم و در نزدیکی معادن قلع ساخته شده است. هدف این خانه-مغازه‌ها این بود که کالا و خدمات در اختیار کارگران معادن قرار گیرد. اسکلت ساختمان شامل سازه‌های محکمی از قبیل پایه‌ها، میله‌ها و تیرهای چوبی بود. بام‌های نیمه شیروانی و بام‌های تیزه‌دار چندبر با برگ‌های نخل پوشانده شده بود و تمام ساختمان شخصیت بومی مالایی را در خود داشت. تنها تفاوت این بود که کف ساختمان روی زمین بود، نه روی یک

در حقیقت این نوع ساختمان ترکیبی از کاربری مسکونی و تجاری است. با این حال، گاهی اوقات نیز صرفاً برای اهداف مسکونی مورد استفاده قرار می‌گیرد. به‌تازگی بسیاری از خانه-مغازه‌ها در پی استفاده مجدد از طبقه همکف برای کاربری‌های جدید مانند هتل‌ها، بانک‌ها و رستوران‌ها هستند (Chang & Teo, 2009; Young, Langston & Chan, 2014). عموماً خانه-مغازه‌ها به‌صورت طرحی ردیفی و در مجاورت یکدیگر قرار دارند. مجموعه آنها با هم یک بلوک با یک مسیر در جلو برای پیاده‌روی عابران پیاده و یک راه پستی در عقب ساختمان‌ها برای خدمات تشکیل می‌دهد. خانه-مغازه یکی از انواع معروف سازه‌های ساختمانی در آسیای جنوب شرقی است و نمونه‌های اولیه آن در دوره استعماری در تنگه ملکا (Strait Melaka)، پنانگ و سنگاپور معرفی شد (Chun, Hassan & Noordin, 2005; Han & Beisi, 2015). محققان دریافته‌اند که مبنای آنها استان جنوبی چین و براساس چیدمان و طرح باریک و بادگیر آنها است (Li, 2007; Tjoo-Bonatz, 1998). در قرن هجدهم، قبایل چینی مانند هوکین (Hokkien)، کانتونس (Cantonese)، ته اوچاو (Teochew) و هاکا (Hakka) توسط حاکمان بریتانیا به‌عنوان کارگر صنعت معدن قلع به جنوب شرقی آسیا آورده شدند. مشارکت آنها در فعالیت‌های حمل‌ونقل دریایی و صنایع معدنی منجر به سکونت چینی‌ها در این منطقه شد. در نتیجه این امر، بسیاری از چینی‌ها فعالیت‌های اقتصادی (از طریق کسب‌وکارهای خانوادگی) را در میان خود آغاز کردند تا بتوانند نیازهای روزانه مردم خود را تأمین کنند؛ زیرا تجارت خانوادگی یک ویژگی رایج جامعه چینی در سرزمین اصلی بود. بعدها استمفورد رافلز (Stamford Raffles) یکی از مقامات استعماری بریتانیا، برای محفوظ نگه‌داشتن مشتری‌ها از بازرندگی‌های مکرر که در آن منطقه وجود داشت، دستور ایجاد فضایی برای فعالیت‌های تجاری در زیر پیاده‌روهای سقف‌دار آن منطقه را صادر کرد (Mohit & Sulaiman, 2006). از دیگه کاربردی، قرار گرفتن خانه-مغازه‌ها در یک ردیف، نشان‌دهنده اشتراک آن با ساکنان و بازارهای کنار خیابان در جنوب شرقی آسیاست. برای مثال می‌توان انواع بازارچه‌های محلی بانکوک که هم در خشکی و هم در قایق و روی آب (بازارچه‌های قایقی) هستند را نام برد.

جورج تاون اولین محل سکونت بریتانیایی‌ها در جنوب شرقی آسیا است که توسط فرنسیز لایت (Francis Light) در سال ۱۷۸۶ تأسیس شد (Hassan, 2009). از زمان تأسیس این شهر یک مرکز تجاری نیز در آن شروع به فعالیت کرد. این مرکز تجاری هنوز هم در مرکز شهر در حال فعالیت

چند سبک: خانه-مغازه‌های اولیه، خانه-مغازه‌های سنتی، خانه-مغازه‌های اکلکتیک یا تلفیقی (سبک حاصل از تلفیق معماری شرق و غرب) و خانه-مغازه‌هایی با سبک آرت دکو طبقه‌بندی کرد. سبک اکلکتیک یا تلفیقی به مهاجران چینی بازمی‌گردد که از قرن پانزدهم به بعد در مالاکا ساکن شدند. این سبک، ترکیبی از سبک چینی، مالایی و اروپایی است که تأثیر آن به‌ویژه در نمای ساختمان‌ها منعکس شده است (Ahmad, 1994). آیدید به‌طور گسترده‌ای سبک خانه-مغازه‌ها در کوالالمپور را به قبل و بعد از ۱۸۸۴ طبقه‌بندی کرد. مورد اول سبک آلونک‌های اتپ است. یعنی همان خانه‌های سنتی مالایی که از برگ درخت نخل نیپا تهیه می‌شوند و مورد دوم بیشتر به سبک‌های کاربردی مثل نئوکلاسیک و آرت‌دکو طبقه‌بندی شده است (Idid, 1995, 194-195). علی و همکاران در مطالعه خود، خانه-مغازه‌های ایپو (Ipoh) را به سبک‌های: گذار، اکلکتیک (تلفیقی)، نئوکلاسیک، آرت‌دکو، مدرن اولیه و مدرن طبقه‌بندی کرده‌اند (Ali, Hadi & RizallindaIshak, 2015).

حسن و یحیی آنها را به چهار سبک: اتپ، پایدار اولیه، نمای گذار و کاملاً اروپایی تقسیم کرده‌اند (Hassan & Yahya, 2015, 137). برخی از محققان خانه-مغازه‌ها را به ۹ دسته طبقه‌بندی کرده‌اند (Mansor et al., 2012). این مطالعه ویژگی‌های بسیار متمایز هر سبک را به همان میزانی که اکلکتیک (تلفیقی) در میان آنها غالب است نشان می‌دهد. آنها معتقد هستند که اولین نمونه‌های خانه-مغازه‌ها به سبک هلندی بود و هلندی‌ها اولین کسانی بودند که این سبک از خانه-مغازه را در مالاکا ساختند. این نظریه، با دیگر نظریه‌های تکامل خانه-مغازه که در آن چینی‌ها را مبتکران این سبک دانسته‌اند، مغایرت دارد.

تان، خانه-مغازه‌های پنانگ را به ۵ دسته تقسیم کرده است: سبک اولیه پنانگ، سبک تلفیقی جنوب چین، سبک تلفیقی اولیه، سبک تلفیقی نهایی، آرت دکو و سبک مدرن اولیه. او به نفوذ قابل توجه چینی‌ها از اواسط قرن نوزدهم تا سه ماهه اول قرن بیستم به سبک اروپایی اشاره کرده و ادعا می‌کند به‌جز سبک اولیه خانه-مغازه‌های پنانگ که نمای ساده داشتند، عناصر معماری جنوب چین مانند درهای چوبی حک شده، درپچه‌های هوا، بام‌های شیب‌دار و هواکش‌ها در طول دوره تکامل خانه-مغازه‌ها ادامه یافته است (Tan, 2015). در مطالعه خانه-مغازه‌ها در شهر ایپو، علی و همکاران آن را به سبک‌های گذار، تلفیقی، نئوکلاسیک، آرت‌دکو و سبک مدرن اولیه و مدرن طبقه‌بندی کرده‌اند (Ali et al., 2015). جدول ۱ طبقه‌بندی سبک‌های خانه-مغازه‌ها توسط محققان مختلف را نشان می‌دهد.

سطح پایه. در حال حاضر نمونه‌ای از این سبک به شکل اصیل آن موجود نیست، زیرا مواد اصلی ساخت این خانه-مغازه‌ها چوب بوده است و چوب به دلیل وجود حشرات و میکروارگانیزم‌ها در شرایط گرم و مرطوب، پوسیده می‌شود و از بین می‌رود (Matthiesen, Jensen, Gregory, Hollesen & Elberling, 2014). در اواخر قرن نوزدهم به علت وقوع حوادثی چون آتش‌سوزی، مواد پایدارتری مانند آجر و کاشی (آجر لعابدار) برای حفاظت و جلوگیری ساختمان‌ها از تخریب استفاده شد. این امر عصر جدیدی از پیشرفت در تاریخ خانه-مغازه آغاز کرد. با این حال، این ساختمان‌های اولیه بیشتر کاربردی و کمتر تزئینی بودند. با توجه به دوره تهاجم هلندی‌ها، پرتغالی‌ها و بریتانیایی‌ها به این ناحیه، می‌توان گذر از طرح‌های قبلی به طرح‌هایی با دکوراسیون و تزئینات زنده و واضح‌تر را مشاهده کرد. علاوه بر توضیحات بالا باید گفت که نمای این ساختمان‌ها با پنجره‌های قوسی تزئین شده بود. در دهه ۱۹۲۰، سبک اروپایی به‌طور کامل در طراحی خانه-مغازه‌ها به‌ویژه برای تزئینات آنها مورد استفاده قرار گرفت.

پیشینه پژوهش

خانه-مغازه که یکی از ویژگی‌های رایج بافت شهری در جنوب شرق آسیاست، توجه محققان را به‌عنوان یک محصول فرهنگی که حاصل هم‌نشینی چندین جامعه مختلف در یک ناحیه بوده، به خود جلب کرده است (Savage, 2001; Wakita & Shiraiishi, 2010; Yung et al., 2014). این در حالی است که بسیاری از محققان آن را به‌عنوان الگویی پایدار در نظر گرفته‌اند (Al-Obaidi, Wei, Ismail, & Kam, 2017; Aranha, 2013; Elnokaly & Wong, 2015). اطلاعات فراوانی نیز در زمینه مستندسازی و حفظ خانه-مغازه‌ها به‌عنوان میراث ساختمانی وجود دارد (Baroldin & Din, 2012; W. H. W. Ismail & Shamsuddin, 2005; Lee, Lim, & Nor'Aini, 2008). اطلاعات و ادبیات مرتبط با سبک خانه-مغازه‌ها، ضمن اینکه زمینه‌ای برای ایجاد گفتمان میان محققان آغاز کرده، به علت ماهیت ترکیبی و متمایز آن، دلیلی نیز برای ابراز مخالفت به آنها داده است. از این رو محققان، سبک‌های مختلفی برای خانه-مغازه‌ها در مالزی پیشنهاد کرده‌اند (Ahmad, 1994; Hassan & Yahaya, 2012; Mansor, Mydin, Sani, Rahim, Roosli & Hassan, 2012). مطالعات زیادی در مورد طبقه‌بندی سبک خانه-مغازه‌ها در مالزی وجود دارد که شش مورد آن در این تحقیق مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. مطالعات قبلی در این موضوع به‌وسیله Ahmad (1994) و Idid (1995) انجام گرفته است. احمد، خانه-مغازه‌ها را به

جدول ۱: تحلیل و بررسی تطبیقی کلیه مطالعات انتخاب شده. مأخذ: نگارندگان.

ردیف	نویسندگان	عنوان	نوع سند	طبقه‌بندی
۱	Ahmad (1994)	سبک معماری Peranakan Cina	مقاله کنفرانس	خانه-مغازه‌های اولیه، خانه-مغازه‌های سنتی، خانه-مغازه‌های تلفیقی و سبک آرت دکو
۲	Idid (1995)	Pemeliharaan Warisan Rupa Bandar	کتاب	قبل و بعد از ۱۸۸۴ (گذار، نئو کلاسیک، آرت دکو)
۳	Hassan & Yahaya (2012)	معماری و ساختمان‌های تاریخی در جورج تاون، پنانگ	کتاب	اتپ، دائمی اولیه، نمای گذار، و کاملاً اروپایی
۴	Mansor et al. (2012)	طبقه‌بندی خانه-مغازه‌های تاریخی در جورج تاون، میراث جهانی یونسکو و پنانگ	مقاله مجله	سبک هلندی، جنوب چین، خانه-مغازه‌های اولی، گذار اولیه، تلفیقی اولیه، تلفیقی تازه، نئو کلاسیک، آرت دکو و سبک مدرن اولیه
۵	Tan (2015)	خانه-مغازه‌ها در پنانگ: کتابچه‌ای از ویژگی‌ها و مصالح	کتاب	سبک اولیه پنانگ، تلفیقی جنوب چین، تلفیقی اولیه، تلفیقی اخیر، آرت دکو و سبک مدرن اولیه
۶	Ali, Hadi & RizallindaIshak (2015)	بررسی نوع‌شناسی نمای خانه-مغازه‌ها در منطقه تاریخی در شهر ایپو (Ipoh)	مقاله کنفرانس	سبک گذار، تلفیقی، نئو کلاسیک، آرت دکو و سبک مدرن اولیه و مدرن

روش‌شناسی پژوهش

فلزی در این تحقیق گنجانده شده است. مشاهده مستقیم جهت تشخیص ویژگی‌های استاندارد در نمای خانه-مغازه‌ها براساس مطالعات قبلی حسن و یحیی انجام شده است (Hassan & Yahaya, 2012). جدول ۲ طبقه‌بندی سبک و جزئیات خانه-مغازه‌ها را که توسط حسن و یحیی انجام شده است، نشان می‌دهد.

پنج اصل اساسی معماری در نمای خانه-مغازه‌ها یعنی تقسیم‌بندی چندبخشی طبقه بالا، سبک طراحی بام، سردر و طاق، تزئینات و ورودی بررسی شده است. سپس آنها به ۲۸ اصل بصری تقسیم شدند. به دلیل ویژگی‌های مشترک نماها، تمام خانه-مغازه‌های انتخاب‌شده به گروه‌هایی تقسیم‌بندی شده و سپس براساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. باتوجه به ویژگی‌های هر

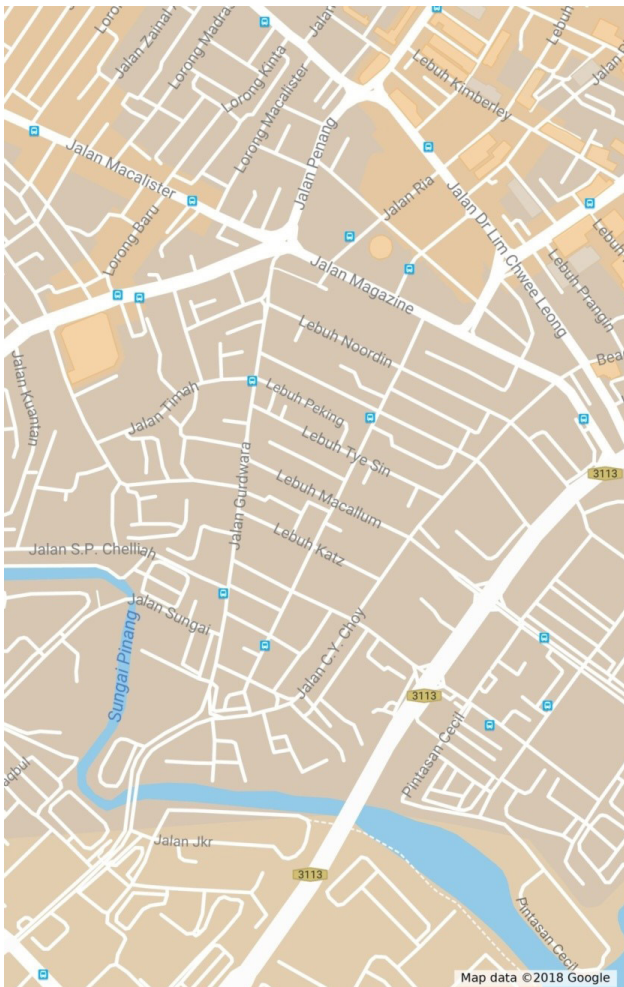
خانه-مغازه‌های مورد بحث در این تحقیق، در امتداد هفت خیابان موازی شامل خیابان جلان مگزین (Jalan Magazine) در جورج تاون، پنانگ انتخاب شده‌اند. در این مطالعه ۴۰۳ خانه-مغازه که همگی در این هفت خیابان بودند، مورد مطالعه قرار گرفتند: حداکثر ۹۵ مورد از خیابان Leguh Presgrave و حداقل ۳۸ مورد از خیابان Lebuh Cecil است. خانه-مغازه‌های جدید در این تحقیق بررسی نشدند زیرا آنها به دلیل تغییر شدید و سریع تکنولوژی، سبک معماری مناسبی را منعکس نمی‌کنند. با این حال، خانه-مغازه‌های بازسازی‌شده و حفظ‌شده با اصلاحات جزئی مانند جایگزینی درهای سفارشی چوبی با پنجره‌های کرکره‌ای

جدول ۲: ویژگی‌های هر سبک، پیشنهاد شده توسط Hassan & Yahya, 2012, 137-142.

سبک	ویژگی‌های هر سبک
خانه-مغازه‌های مدل اتپ	چوب به‌عنوان مصالح ساختمانی مانند تیرهای اصلی و تیرچه‌ها، بدون کرسی چینی (ساخت بر بستر زمین، با استفاده از الوارهای چوب نرم برای پوشش نما و برگ درخت نخل برای پوشش آن، بام‌های نیمه شیروانی و چند بر (تیزه‌دار).
خانه-مغازه‌های سبک پایدار اولیه	آجر و کاشی به‌عنوان مصالح ساختمانی، گاه به صورت سه و چهار طبقه، عدم تزئینات، نمای ساختمان طبقه بالا بدون هیچ‌گونه پارتیشن‌بندی جهت جداسازی، پنجره‌ها توسط پنل‌های چوبی پوشانده و از میله‌های افقی برای امنیت استفاده شده است.
خانه-مغازه‌ها با سبک نمای گذار	ساخته‌شده با مصالح ساختمانی آجر، نمای فوقانی توسط دو یا سه پنجره با اندازه یکسان که روی دیوار آجری تعبیه شده‌اند تقسیم شده است، سطوح تزئینی بیشتر، پشت‌بام جک روف (Jack roof) و ایوان، سایبان‌های اضافی و تهویه هوا.
خانه-مغازه‌های با سبک کاملاً اروپایی	تأثیر گرفته از معماری اروپایی، سبک اکلیکتیک (تلفیقی)، بام‌های شیب‌دار چندبر هلندی، طاق‌های ونیزی، ستون‌های یونانی، طاق‌های آجری، نرده‌های راه‌پله، و حفاظ پشت‌بام (جان‌پناه)، فن تهویه، پنجره‌های گرد زیر شیروانی، سوراخ‌های ریز.

شده است. جدول ۳ مشخصه‌های موجود در یک گروه خاص را نشان می‌دهد. گروه اول، با یک پنجره واحد در طبقه بالا، تمام ویژگی‌های خانه-مغازه‌های دائمی اولیه مانند طرح بام‌های کوچک، بام‌هایی از سفال و تزئینات کمتر را نشان می‌دهد. اگرچه در ساختمان‌های اولیه، پنجره‌های چوبی آنها ممکن است از بین رفته باشد و با شیشه و میله‌های افقی فولادی جایگزین شده باشند، اما هنوز هم سبک آن قابل درک و محسوس است (تصویر ۲). از سوی دیگر، گروه پنج و شش عمدتاً با سه بخش در طبقه بالا، طرح بام‌های بلند و نماهای به شدت تزئینی مشخص شده است. این دو گروه در طاق‌های خود متفاوت هستند و گروه اول دارای طاق‌های تکه‌ای (کمانی) است در حالی که گروه دوم با طاق‌های نیم‌دایره‌ای تزئین شده است (تصویر ۳). درهای چوبی و پنجره‌ها هنوز به این سبک باقی مانده‌اند، زیرا این سازه‌ها بعد از دهه ۱۹۲۰ ساخته شده‌اند. سبک گذار در گروه دو، سه و چهار، منعکس شده است. یعنی جایی که در آن گروه سه

تصویر ۱: طرح کلی ناحیه مورد مطالعه.

مأخذ: www.google.com/maps/

گروه، آنها به گروه‌های خانه-مغازه‌های پایدار اولیه، خانه-مغازه‌های با نمای گذار و خانه-مغازه‌های با سبک کاملاً اروپایی طبقه‌بندی شدند. تعداد مشخصه‌های هر سبک، رتبه (ارزش) آن سبک را تعیین می‌کند.

بحث و تحلیل

سبک مفهومی برای طبقه‌بندی اشیاء براساس دوره زمانی، منطقه جغرافیایی، مشخصه‌ها، فرهنگ‌ها یا سنت‌ها است (Ahmad & Chase, 2012). سبک زمانی به‌وجود می‌آید که مجموعه‌ای از مشخصه‌ها یا قالب‌ها چندین بار در چندین محصول تکرار شوند. این مشخصه‌ها یا قالب‌ها ممکن است هر نوع طرح، قالب و فرم فیزیکی و رفتاری و یا بافت و حتی رنگ باشد (Wang, Vergeest, Wiegers, van der Pant, & van den Berg, 2003). تعداد مشخصه‌های استاندارد موجود در یک محصول ارزش آن سبک را تعیین می‌کند. اگر محصول تعداد بیشتری از مشخصه‌های رایج را به اشتراک بگذارد، سبک به‌راحتی قابل تشخیص و شناسایی می‌شود (Chan, 2001). از این رو برای دسته‌بندی سبک‌ها، مجموعه مشخصه‌های رایج در هر محصول واحد اصلی اندازه‌گیری سبک است (Chan, 2000). سؤال‌هایی نیز برای تشخیص سبک وجود دارند مثل چه تعداد مشخصه باید در یک اثر باشد تا سبک خاص آن اثر دریافت شود. چن (1994) در یک مطالعه نشان می‌دهد که برای دریافت و فهمیدن سبک یک محصول حداقل سه مشخصه رایج (مشترک) باید در آن محصول وجود داشته باشد. او همچنین ادعا می‌کند که کیفیت مشخصه‌ها نیز به کمیت آن یعنی اندازه و محل آن مشخصه در محصول بستگی دارد. خانه-مغازه‌ها در امتداد هفت خیابان موازی در منطقه فروشگاهی جالان شامل خیابان Magazine Road (خیابان معروفی در جورج تاون که فروشگاه‌های زیادی در آن قرار دارد) قرار دارند. خیابان‌های Lebuhraya Noordin, Lebuhraya Tye Sin, Lebuhraya Macallum, Lebuhraya Katz و Lebuhraya Cecil در شهر جورج تاون در پنانگ برای مطالعه انتخاب شده‌اند (تصویر ۱). در این منطقه انواع مختلفی از خانه-مغازه‌ها در سبک‌های مختلفی وجود دارد اگرچه امکان دارد در یک بلوک، خانه-مغازه‌هایی با سبک مشابه وجود داشته باشد. این نشان می‌دهد که ساخت آن بلوک در همان دوره زمانی صورت گرفته است؛ مثلاً در یک بلوک در منطقه جالان، ۹ مغازه وجود دارد و همه آنها در سبک مشابه یکدیگر هستند. عرض این مغازه‌ها بین چهار تا شش متر است و تعداد آنها در یک بلوک از دو تا یازده مورد متفاوت است. با ۲۸ مشخصه شناخته‌شده براساس پنج دسته‌بندی اصول معماری، شش گروه متمایز با ویژگی‌های مشترک تشکیل

طبقه‌بندی سبکی خانه-مغازه‌ها، در محله‌های چینی تبار مالزی | احمد سنوسی حسن، آصف علی و فاطمه خزاعی

جدول ۳: مشخصه‌های هر گروه. مأخذ: نگارندگان. EPS=خانه-مغازه‌های اولیه، FES=خانه-مغازه‌های اروپایی، TFS=خانه-مغازه‌های سنتی.

عناصر	سبک	گروه ۱	گروه ۲	گروه ۳	گروه ۴	گروه ۵	گروه ۶
تقسیم‌بندی بخش‌ها بر روی طبقات بالا	هیچ بخشی در طبقه بالا وجود ندارد.	EPS					
	دو بخش در طبقه بالا	TFS					
	سه بخش در طبقه بالا	TFS					
سبک پشت بام	بام شیب‌دار منحنی	EPS					
	بام با پیش‌آمدگی کم	EPS					
	بام با پیش‌آمدگی زیاد	FES					
سردر و طاق	بام‌های پوشیده با سفال	EPS					
	بام‌های پوشیده با ورق‌های فلزی	MOD					
	ستون (پایه) سردر	TFS					
	طاق‌های تقسیم‌شده (کمانی) با تاج	FES					
	طاق‌های نیم‌دایره با تاج تزئین شده	FES					
	تزیینات	FES					
تزیینات	تزیینات ستون‌های یونانی	FES					
	تزیینات ستون‌های کرن‌تین	FES					
	ستون بدون تزیینات	EPS					
	ستون با تزیینات کمتر	TFS					
	ستون‌های شیاردار عمودی	FES					
	ستون‌های با شیارهای افقی	FES					
	قرنیز (گچبری بالای دیوار زیر سقف)	TFS/FES					
	نمای به‌شدت تزئینی (الگوی گل)	FES					
	نماها با تزیینات کمتر (الگوی هندسی)	TFS					
	روزنه‌های دایره‌ای	FES					
بازشوها	روزنه‌های کنگره‌ای شکل	FES					
	دریچه‌هایی به شکل پره پنکه	TFS					
	پنجره شیشه‌ای با قاب‌های مربعی	MOD					
	میله‌های افقی	MAL					
	پنجره کرکره‌ای چوبی	EPS					
	درب چوبی با قاب‌های مستطیلی	EPS					
پنجره‌های کرکره‌ای فلزی	MOD						

تصویر ۳: سبک کاملاً اروپایی با طاق‌های نیم دایره. عکس: آصف علی، ۱۳۹۷.

و مواد و مصالح موجود در آن منطقه برای ساخت‌وساز بوده است. این پدیده را می‌توان در مورد سیر تکاملی خانه-مغازه‌ها در مالزی مشاهده کرد. خانه-مغازه‌های اولیه کاملاً بومی بودند و مصالح اولیه آنها الوار بود که در خانه‌های بومی اتپ نیز از آن استفاده می‌شد. اگرچه کاملاً غیرممکن است که بتواند خانه-مغازه‌های سبک اتپ را در مطالعه حاضر پیدا کرد؛ اما شواهدی از حضور این سبک در گذشته وجود دارد. با نفوذ و ادغام اصول طراحی خارجی و نیاز به یک ساختار دائمی که بتواند ساختمان‌ها را از حوادث احتمالی در منطقه محافظت کند، سبک خانه-مغازه‌ها بسیار تغییر کرده است. در نتیجه، ساختارهای سنگی تکامل یافتند و روند ترکیب مشخصه‌های مختلف در خانه-مغازه‌ها با اصول طراحی مختلف بیشتر از گذشته ادامه یافت و مشخصه‌های جدید خارجی را نیز قرض گرفت. مرز باریک میان سبک‌های مختلف خانه-مغازه‌ها باعث عدم توافق میان محققان در شناخت سبک‌های متمایز شد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که تنها دو سبک می‌تواند تحت عنوان کاملاً برجسته در نظر گرفته شود یعنی سبک اتپ و سبک آرت دکو (تصویر ۵). اکثر محققان آنها را در منتهی‌الیه یک خط، یعنی اواخر قرن نوزدهم و اواسط بیستم قرار دادند (Widodo, 2011). این تحقیق با توجه به رویکرد اکلکتیک (تلفیقی) آنها، به محققان پیشنهاد می‌کند که در طبقه‌بندی‌شان تمایز ایجاد کنند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد این طبقه‌بندی براساس سبک که به‌وسیله حسن و یحیی انجام گرفته، برای جورج تاون پنانگ مناسب است. اگرچه، به‌نظر می‌رسد دوره گذار گسترده‌تر از آن است که بتواند به دوره اولیه و نهایی تقسیم شود و سبک آرت دکو نیز می‌تواند به‌صورت دوره‌ای به سبک کاملاً اروپایی اضافه شود (جدول ۵).

تصویر ۲: سبک خانه-مغازه‌های دائمی اولیه حتی پس از اصلاح نیز محسوس است. عکس: آصف علی، ۱۳۹۷.

به‌جز دو بخش در طبقه بالا با طاق‌های تکه‌ای و تزئینات هندسی، شبیه به سبک دائمی اولیه است (تصویر ۴). گروه سوم و چهارم با سه بخش در طبقه بالا و تزئینات کمتر مشابه یکدیگر هستند، اما در اندازه طرح‌های پشت‌بام و طاق‌های سردر با یکدیگر تفاوت دارند.

جدول ۴ نشان می‌دهد که گروه اول ویژگی‌های بیشتری از خانه-مغازه‌های دائمی اولیه را نشان می‌دهد در حالی که گروه پنج و شش بیشتر متمایل به سبک اروپایی هستند. مشخصه‌های گروه‌های دو، سه و چهار که بیشتر به سبک نمای گذار متمایل هستند، دوره گسترده‌تری از مرحله گذار و تحول را نشان می‌دهند. چنانچه تحولات دوره گذار آهسته بوده و تا زمانی ادامه یافت که به سبک کاملاً اروپایی تبدیل شود. این امر به روشنی مبنایی برای تقسیم نمای گذار خانه-مغازه‌ها به دو دسته اولیه و نهایی ایجاد می‌کند. با استفاده از جدول می‌توان به این نکته اشاره کرد که خانه-مغازه‌های سبک گذار اولیه با دو پنجره در طبقه بالا و تزئینات کمتر روی ستون‌ها و نماها مشخص می‌شود. با این حال شدت استفاده از این مشخصه‌ها در مرحله گذار نهایی به همراه دیگر مشخصه‌های مشترک در هر دو سبک، افزایش یافته است. حضور چند مشخصه از سبک دیگر، وجود مرز باریک بین سبک‌های مختلف را نشان می‌دهد. همچنین مجموعه نام‌هایی که توسط حسن و یحیی ارائه می‌شود، عمدتاً از مشخصه‌های غالبی بوده که در یک سبک خاص انعکاس یافته است.

نتیجه‌گیری

اولین واکنش‌ها به سبک معماری هر منطقه در درجه اول بومی بودن آن یعنی توجه آن به شرایط آب و هوایی منطقه

تصویر ۵: سبک آرت دکو. عکس: آصف علی، ۱۳۹۷.

تصویر ۴: خانه-مغازه‌هایی با دو طاق کمانی در طبقه اول. عکس: آصف علی، ۱۳۹۷.

جدول ۴: تعداد مشخصه‌های هر گروه. مأخذ: نگارندگان.

سبک	گروه ۱	گروه ۲	گروه ۳	گروه ۴	گروه ۵	گروه ۶
خانه مغازه های اولیه EPS	xxxxxx	xxx	xx	xxx	xxx	xx
خانه مغازه های سنتی TFS	xx	xxxxxx	xxxxx	xxxxxx	xxx	xxx
خانه مغازه های اروپایی FES	xxxxxx	xx	xx	xxxx	xxxxxx	xxxxxx

جدول ۵: طبقه‌بندی براساس سبک خانه-مغازه‌ها. مأخذ: نگارندگان.

سبک‌ها و ویژگی‌های آنها

سبک آرت دکو	سبک کاملاً اروپایی	سبک نمای گذار گذار نهایی	سبک نمای گذار گذار اولیه	سبک دائمی اولیه	سبک اتپ
					
مشخصه‌های برجسته آرت دکو مثل ظاهر خطی و تزئینات	سه بخش در طبقه بالا، تزئینات زیاد	سه بخش در طبقه بالا، تزئینات کمتر	دو بخش در طبقه بالا، تزئینات کمتر	طبقه بالا تک بخشی، تزئینات کمتر، بام کوتاه کاشی به‌عنوان پوشش بام	ساختمان چوبی و برگ‌های درخت نخل به‌عنوان پوشش بام

- Ahmad, A. G. (1994). *The architectural style of the Peranakan Cina*. Paper presented at the Minggu Warisan Baba dan Nyonya, Universiti Sains Malaysia.
- Ahmad, S., & Chase, S. C. (2012). Style representation in design grammars. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 39(3), 486-500.
- Al-Obaidi, K. M., Wei, S. L., Ismail, M. A., & Kam, K. J. (2017). Sustainable Building Assessment of Colonial Shophouses after Adaptive Reuse in Kuala Lumpur. *Buildings*, 7(4), 87.
- Ali, A. (2013). Syncretic Architecture of Fatehpur Sikri: A Symbol of Composite Culture. *Journal of Islamic Architecture*, 2(3), 101-105.
- Ali, W. N. W., Hadi, N. H. A., & RizallindaIshak, N. (2015). *An Overview on the Typology of Shophouses' Façade at the Heritage Area in Ipoh City*. Paper presented at the Postgraduate Conference on Global Green Issues (Go Green), UITM, Perak, Malaysia.
- Aranha, J. (2013). The Southeast Asian Shophouse As A Model For Sustainable Urban Environments. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*, 8(4), 325-335.
- Baroldin, N. M., & Din, S. A. M. (2012). Documentation and conservation guidelines of Melaka heritage shophouses. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (50), 192-203.
- Chan, C.-S. (1994). Operational definitions of style. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 21(2), 223-246.
- Chan, C.-S. (2000). Can style be measured?. *Design studies*, 21(3), 277-291.
- Chan, C.-S. (2001). An examination of the forces that generate a style. *Design studies*, 22(4), 319-346.
- Chang, T. C., & Teo, P. (2009). The shophouse hotel: Vernacular heritage in a creative city. *Urban Studies*, 46(2), 341-367.
- Chun, H. K., Hassan, A., & Noordin, N. (2005). *An influence of colonial architecture to building styles and motifs in colonial cities in Malaysia*. Paper presented at the 8th International Conference of the Asian Planning Schools Association.
- Elnokaly, A., & Wong, J. F. (2015). *Demystifying vernacular shop houses and contemporary shop houses in Malaysia; a green-shop framework*. Paper presented at the Proceedings of the 30th International PLEA conference 2014.
- Han, W., & Beisi, J. (2015). A morphological study of traditional shophouse in China and Southeast Asia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (179), 237-249.
- Hassan, A. S. (2009). The British colonial 'divide and rule' concept: its influence to transport access in inner city of George Town, Penang. *Transportation*, 36(3), 309-324.
- Hassan, A. S., & Yahaya, S. R. C. (2012). *Architecture and Heritage Buildings in George Town, Penang (Penerbit USM)*, Penerbit Usm.
- Idid, S. Z. A. (1995). *Pemeliharaan warisan rupa bandar*. Malaysia: Badan Warisan.
- Ismail, S., & Mohd-Ali, N. (2011). The imaging of heritage conservation in historic city of George Town for city marketing. *Procedia Engineering*, (20), 339-345.
- Ismail, W. H. W., & Shamsuddin, S. (2005). *The old shophouses as part of Malaysian urban heritage: The current dilemma*. Paper presented at the 8 th International Conference of the Asian Planning Schools Association.
- Lee, L. M., Lim, Y. M., & Nor'Aini, Y. (2008). Strategies for urban conservation: A case example of George Town, Penang. *Habitat International*, 32(3), 293-304.
- Li, T. L. (2007). A study of ethnic influence on the facades of colonial shophouses in Singapore: a case study of Telok Ayer in Chinatown. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 6(1), 41-48.
- Mansor, R., Mydin, M. A. O., Sani, N. M., Rahim, A., Roosli, R., & Hassan, H. (2012). Classification of Inheritance Shop Houses in George Town, Penang-UNESCO World Heritage Site. *Analele Universității Eftimie Murgu Resita. Fascicula de Inginerie*, 19(1), 137-145.
- Matthiesen, H., Jensen, J. B., Gregory, D., Hollesen, J., & Elberling, B. (2014). Degradation of archaeological wood under freezing and thawing conditions—effects of permafrost and climate change. *Archaeometry*, 56(3), 479-495.
- Mohit, M. A., & Sulaiman, M. B. (2006). Repeal of the rent control act and its impacts on the pre-war shophouses in Georgetown, Malaysia. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 79(1), 107-121.
- Savage, V. (2001). Singapore shophouses: Conserving a landscape tradition. *SPAFA Journal (Old series 1991-2013)*, 11(1), 5-22.
- Tan, Y. W. (2015). *Penang Shophouses: A Handbook of Features and Materials*, Tan Yeow Wooi Culture & Heritage Research Studio.
- Tjoa-Bonatz, M. L. (1998). Ordering of housing and the urbanisation process: Shophouses in colonial Penang. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 71(2 (275)), 123-136.
- Wakita, Y., & Shiraishi, H. (2010). Spatial recomposition of shophouses in Phnom Penh, Cambodia. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 9(1), 207-214.
- Wang, C., Vergeest, J. S., Wiegers, T., van der Pant, D., & van den Berg,

- T. (2003). Exploring the Influence of Feature Geometry on Design Style. *Journal (Old series 1991-2013)*, 21(3), 1-14.
- Electrical and Computer Engineering Series: «Computational Methods in Circuits and Systems Application*, 21-28.
- Widodo, J. (2011). Architectural Conservation in Singapore. *SPAFA*
  - Yung, E. H., Langston, C., & Chan, E. H. (2014). Adaptive reuse of traditional Chinese shophouses in government-led urban renewal projects in Hong Kong. *Cities*, (39), 87-98.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

حسن، احمد سنوسی؛ علی، آصف و خزاعی، فاطمه. (۱۳۹۸). طبقه‌بندی سبکی خانه-مغازه‌ها، در محله‌های چینی تبار مالزی؛ مطالعه موردی: جورج تاون و پنانگ. *منظر*، ۱۱(۴۸)، ۴۴-۵۳.

DOI: 10.22034/manzar.2019.93270

URL: http://www.manzar-sj.com/article_93270.html

